

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060308

DOM
2017-02-21
Stockholm

Mål nr
M 5258-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-05-27 i mål nr M 5966-15, se bilaga A

KLAGANDE

Malung-Sälens Naturskyddsförening

MOTPART

Lima Besparingsskog,

Ombud: LGE

SAKEN

Tillstånd att bedriva täkt av berg och morän på fastigheten X i Malung-Sälens kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom avvisar Mark- och miljööverdomstolen ansökan om tillstånd att bedriva täktverksamhet av berg och morän på fastigheten X i Malung-Sälens kommun.

Dok.Id 1318635

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Malung-Sälens Naturskyddsförening (Naturskyddsföreningen) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och förklara att täktverksamheten inte är tillåtlig. Om domstolen beviljar tillstånd har Naturskyddsföreningen i andra hand yrkat att tillståndet förenas med villkor som medför att sprängning och krossning inte tillåts under perioden den 1 januari till den 31 juli.

Lima Besparingskog (Besparingskogen) har bestritt ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturskyddsföreningen har i huvudsak anfört följande till stöd för sin talan: Miljökonsekvensbeskrivningen är ofullständig och tar inte upp att täktområdet ligger i ett kungsörnsrevir eller hur örnarna kan komma att påverkas av täktverksamheten. Det har vidare inte gjorts en samlad lokaliseringsprovning. Naturskyddsföreningen befarar att täkten skulle leda till sämre häckningsframgång och övergivet revir. Örnarna rör sig ofta rakt över det planerade täktområdet och täktens närområde bedöms vara en central del av reviret. Avståndet mellan den närmaste boplatsen och bergtäkten är relativt kort. Örngruppen i Naturskyddsföreningen har ett nära och gott samarbete med flera bolag och myndigheter angående förekomst av örn samt påverkan på örn av olika verksamheter. De har visat aktuella bon för länsstyrelsen. Besparingskogen har anfört att även om täkten skulle medföra att kungsörnsreviret överges så finns det ändå tillräckligt med kungsörn på andra ställen i landet. Det är varken förenligt med försiktighetsprincipen eller med praxis att resonera på detta sätt. Området är ett av landets mest exploaterade fjällområden och att det finns oexploaterad natur som kan hysa ett kungsörnspar är betydelsefullt. I enlighet med försiktighetsprincipen bör den kumulativa effekten av flera störningskällor såsom bergtäkten, motorcrossbanan och flygplatsen bedömas i ett sammanhang.

Besparingsskogen har i huvudsak anfört följande till stöd för sin talan: Ansvariga myndigheter och Naturskyddsföreningen har tidigare inte angivit att det finns naturvärden som påverkar tåkten. Länsstyrelsen saknar information om kungsörnarnas lokala revir och Besparingsskogen kan därför inte vitsorda uppgifterna om förekomst av örn. Besparingsskogens utredning visar att det inte finns något örnrevir i närheten av tåkten. Ett örnrevir har en betydande storlek med flera boplatser som kan finnas på ett stort avstånd från tåkten. Kungsörnen har uppnått gynnsam bevarandestatus vilket innebär att fågeldirektivets syfte med skyddsbestämmelserna har uppnåtts och en eventuell störning av enskilda individer är inte relevant utifrån direktivet. Örnarna tycks inte vara särskilt störningskänsliga mot befintliga täktverksamheter i området. Det saknas vidare fog för Naturskyddsföreningens påståenden om kumulativa effekter. Verksamheten kommer att bedrivas i ett mycket litet, begränsat och avskilt område. Tåkten är inte synlig från örnboet och något mätbart buller från tåkten vid boet skulle inte ske. Täktverksamheten kommer ske på tider som inte sammanfaller med vinterturismen i Sälenfjällen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen inleder med att pröva om Besparingsskogens ansökan innehåller det underlag som behövs för att bedöma tillåtligheten av den sökta täktverksamheten.

Det är verksamhetsutövaren som ska visa att underlaget för prövningen är tillräckligt. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning för en verksamhet är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som den planerade verksamheten kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, dels på hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt, dels på annan hushållning med material, råvaror och energi. Vidare är syftet att möjliggöra en samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön (se 6 kap. 3 § miljöbalken). En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla de uppgifter som behövs för att uppfylla syftet. När det som i detta fall finns krav på samråd ska miljökonsekvensbeskrivningen bl.a. alltid innehålla de uppgifter som krävs för att påvisa

och bedöma den huvudsakliga inverkan på människors hälsa, miljön och hushållningen med mark och vatten samt andra resurser som verksamheten kan antas medföra och en redovisning av alternativa platser och utformningar tillsammans med en motivering varför ett visst alternativ har valts och en beskrivning av noll-alternativet (se 6 kap. 7 § miljöbalken).

Den domstol eller tillståndsmyndighet som prövar en ansökan om tillstånd ska bedöma om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller ställda krav. Ansökan kan komma att avvisas om miljökonsekvensbeskrivningen och eventuella kompletteringar innehåller sådana väsentliga brister att en bedömning av verksamhetens inverkan på miljön inte kan göras.

Miljökonsekvensbeskrivningen för den sökta verksamheten saknar bl.a. en redovisning av hur täktverksamheten kommer att påverka växt- och djurliv, närliggande våtmark och aktuella riksintressen. Vidare saknas en redovisning av noll-alternativet för verksamheten och både redogörelsen för alternativa lokaliseringar och behovsutredningen är även efter kompletteringarna i mark- och miljödomstolen bristfälliga. Därtill har Naturskyddsföreningen under handläggningen i Mark- och miljööverdomstolen kommit in med uppgifter om att täkten är placerad inom ett kungsörnsrevir. Besparingsskogen har trots de nya uppgifterna inte kommit in med någon utredning om förekomst av örn i området eller påverkan på örnarna till följd av den sökta verksamheten.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att miljökonsekvensbeskrivningen därför är så bristfällig att den inte kan läggas till grund för prövningen av tillåtligheten och nödvändiga skyddsåtgärder av verksamheten. Eftersom miljökonsekvensbeskrivningen inte kan godkännas föreligger det hinder mot att pröva ansökan. Mark- och miljödomstolens dom ska därför upphävas och Besparingsskogens ansökan avvisas.

Mark- och miljööverdomstolens dom får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Eywor Helmenius, tekniska rådet Yvonne Eklund samt hovrättsrådet Christina Ericson, referent.

Föredragande har varit Lena Lidmark.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-05-27
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 5966-15

KLAGANDE

Lima Besparingsskog,

MOTPART

Länsstyrelsen i Dalarnas län
791 84 Falun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas län, miljöprövningsdelegationens, beslut den
24 september 2015 i ärende nr 551-4017-2015, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillstånd att bedriva täkt av berg och morän på fastigheten X i Malung-Sälens
kommun

DOMSLUT

Med upphävande av det överklagade beslutet förklarar mark- och miljödomstolen
den ansökta täktverksamheten tillåtlig och återförvisar målet till miljöprövnings-
delegationen vid Länsstyrelsen i Dalarnas län för meddelande av tillstånd och
villkor.

Dok.Id 433831

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

YRKANDEN M.M.

Lima Besparingskog (Besparingskog) har yrkat att mark- och miljödomstolen med upphävande av miljöprövningsdelegationens beslut ska lämna Besparingskog tillstånd till berg- och moräntäkt på fastigheten X enligt ansökan.

Länsstyrelsen i Dalarnas län (länsstyrelsen) och **Miljönämnden i Malung-Sälens kommun** (miljönämnden) har motsatt sig ändring.

Byggnadsnämnden i Malung-Sälens kommun (byggnadsnämnden) har vidhållit sin inställning hos miljöprövningsdelegationen, dvs. ställt sig tveksam till den ansökta verksamheten.

Yttranden har inkommit från **Naturskyddsföreningen Dalarna** och **Malung-Sälens Naturskyddsförening**.

UTVECKLING AV TALAN**Besparingskog**

Länsstyrelsens ställningstagande att inte lämna Besparingskog tillstånd till den sökta verksamheten är felaktigt. Det saknas bergtäkt i anslutning till den tillståndsgivna flygplatsen och i anslutning till det ca 30 hektar stora tillståndsgivna aktivitetscentret, som ägs till hälften av Besparingskog. Avståndet till den kommande flygplatsen är endast 4,5 km och till aktivitetscentret knappt 1 km.

Transporter av krossat material från den sökta täkten till flygplatsen kan i allt väsentligt ske utan att allmänna vägar belastas. En egen kommande anlagd skogs-bilväg kan nyttjas för de aktuella transporterna. Byggnadsnämnden anger i handlingarna till ansökningsärendet avseende flygplatsen att utbyggnaden skapar ett behov av bl.a. bergkross som med fördel kan tas ut så nära bygget som möjligt.

Bergarten i den sökta täkten består av kvartsrik mosten/sandsten med hög hårdhet och är användbar som ballast vid tillverkning av högvärdig betong och i asfalt för vägbeläggningar. Bergarten är därför lämpad bl.a. för anläggande av landningsbana och andra anläggningar för flygplatsen samt motorbanor för aktivitetscentret. Det har inte kommit fram att denna typ av sten med hög hårdhet finns i den av länsstyrelsen omnämnda täkten vid Stora Moberget.

Den närmaste av de av länsstyrelsen omnämnda två täkterna, Stora Moberget, ligger ca 12 km från infarten till den planerade flygplatsen. Transportavståndet därifrån är ca 2,66 gånger längre än transporter från den sökta täkten. Den sökta täkten skulle innebära mycket stora miljöförbättringar genom att minimera körsträckor för tunga transporter av bergmaterial.

Besparingsskog har också ett stort eget behov av krossat bergmaterial för försörjning av ett ca 800 km långt eget skogsbilvägnät. Besparingsskog har ett årligt behov av ca 10 000 ton bergmaterial för underhåll och nybyggnation av skogsbilvägar på egen mark. Besparingsskog är en betydande regional aktör i närområdet till den sökta täkten och har bl.a. enligt lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna till ändamål att främja sysselsättning och företagande inom sådant område. Besparingsskogs avkastning ska stanna i bygden enligt angiven lag och får inte delas ut till delägarna. Att Besparingsskog kan råda över en egen bergtäkt enligt ansökan är därför av stor betydelse för att tillgodose eget behov av krossat bergmaterial och att främja lokala näringsverksamheter samt jord- och skogsbruk i närområdet.

Besparingsskog har åtagit sig att återställa den sökta täkten genom en betydligt flackare släntlutning i enlighet med önskemål från byggnadsnämnden. En sådan lutning skulle även överensstämma med lutning i de naturliga rasbranter som förekommer på ett flertal platser inom området. Även önskemål om ett bevarande av den mindre gransumpskogen väster om vägen har accepterats.

Miljönämndens påstående, som länsstyrelsen refererat till i tillståndsbeslutet, om att området skulle vara orört och att ingen annan exploaterande verksamhet kan ses är helt felaktigt. Platsen för den sökta täkten har valts just med avsikt att den gränsar till en befintlig täkt med pågående brytning och ett kommande 30 hektar stort aktivitetscentrum med motorbanor och andra anläggningar. Besparingsskog har också inventerat ett stort markområde i närheten till flygplatsen och den sökta täkten. Som har redovisats saknas andra lämpliga områden för en bergtäkt. Övriga närområden är dessutom flacka och saknar brytbart berg.

Täktens läge är synnerligen väl valt eftersom den inte är synlig från något väderstreck. Möjligen kan täkten ses från väster från en högre belägen punkt på långt avstånd på den norska sidan av gränsen. Området kring täkten nyttjas inte av det rörliga friluftslivet eller av någon annan form av turism. Täkten med dess läge påverkar inte landskapsbilden, friluftslivet, turismen eller rekreation i någon omfattning. Platsen medför inte heller någon omgivningspåverkan och gränsar även till befintlig moräntäkt.

Bergtäkten vid Trekojan, som också är på samma fastighet, ligger söder om Rörbäcksnäs, ca 13 km från infarten till flygplatsen. Kvarvarande volym berg är inte tillräcklig för att framledes försörja Besparingsskogs egen efterfrågan av krossat bergmaterial. Denna täkt kommer dessutom att helt avslutas och återställas så snart som brytning i täkten vid Lilla Moberget kan påbörjas.

Inom området finns således en enda bergtäkt, ca 12 km från den sökta täkten, som kan försörja Besparingsskog med krossat berg för eget behov och för utbyggnaden av den tillståndsgivna flygplatsen och anläggandet av det tillståndsgivna aktivitetscentret. Detta är högst otillfredsställande ur konkurrenssynpunkt och kommer att innebära påtaglig risk för fördyrningar vid anläggandet av såväl ovan nämnda projekt som vid anläggande och underhåll av vägnät i området.

Den sökta täkten omfattar i allt väsentligt brytning av berg (700 000 ton av totalt 800 000 ton) och viss mindre mängd morän. Brytning av berg är brytning av en icke

ändlig resurs. Av förarbetena (prop. 2008/09:144) framgår att syftet med att upphäva den särskilda behovsprövningen vad angår berg och att begränsa sådan behovsprövning till brytning av naturgrus, är att gynna konkurrensen vad angår utbudet av krossat bergmaterial, vilket också ska beaktas vid tillståndsprövning.

Byggnationen av flygplatsen består av tre delar. En del som avser landningsbanan med tillhörande byggnader, en del som avser byggande av handelscenter och affärsområde samt en del som avser ombyggnation av befintlig väg till flygplatsen. Det finns ett uppskattat behov av minst 400 000 ton för att täcka dessa behov. Flygplatsen ska enligt planerna vara klar att ta emot flyg i december 2017. Start för byggnation av flygplats är under sommaren 2016 då även arbeten med den nya vägsträckan till flygplatsen startar. Det finns därför ett behov av minst ca 200 000 ton per år för åren 2016 och 2017.

I det inledande skedet av byggandet av motorbana/aktivitetscenter kommer en 2,5 km lång belagd tävlingsbana att anläggas med planerad start 2016. Behovet av material för detta uppskattas till 25 000 ton. Därefter kommer byggnation av byggnader m.m. att starta. Behovet för detta är svårt att uppskatta.

Därutöver har Besparingsskog behov av material för de områden som Besparingsskog exploaterar för nybyggnation av fritidshus i Hundfjället-Tandådalen. Arbetena har påbörjats med att ta fram en detaljplan för ett tomtområde om ca 30 tomter. Ett tidigare tomtområde med 36 tomter i anslutning till detta kommande område har tagits fram och 34 tomter är nu sålda. Besparingsskog har ett stort markinnehav i direkt anslutning till skidbackarna i Hundfjället där det planeras exploatering inom de närmaste åren. Även här är behovet av material svårt att uppskatta.

Inventeringen av lämpliga områden har gjorts med fältbesök på tänkbara platser utifrån egen information om värdefulla naturområden och den lokalkännedom som Besparingsskogs personal har. Bifogad karta visar det inventerade området. Området som inventerats är flackt och innehåller få platser där bergtäkt är möjlig. Området som tillstånd söktes för har också markerats. Avgränsningen av det

inventerade området åt öster är gjord mot den allmänna vägen med anledning av att ett naturreservat ligger i närheten av vägen. Inventerad areal på Besparingsskogs mark är ca 5 500 hektar eller 55 kvadratkilometer.

För underhåll av vägar behövs bärlager och slitlager. Bärlagret är ett grövre material som ligger under slitlagret som består av finare material. Bärlagret har tidigare tagits fram ur täkter som har bestått av naturgrus. För att skydda de grusåsar som finns är det sedan många år svårt att få tillstånd till täktverksamhet där det finns naturgrus. Ett bärlager består av grövre material ca 0–100 mm. Det är svårt att få fram bra bärlager ur moräntäkter varför Besparingsskog behöver ha tillgång till en bergtäkt. Det är inget problem att få fram material till slitlager som består av finare material, ca 0–18 mm, från en moräntäkt. Inom området finns det tre moräntäkter. Besparingsskog har inte heller någon husbehovstäkt som kan tillgodose det egna behovet av material till bärlager. Det område som Besparingsskog vill ha täkt-tillstånd på är valt utifrån det stora behovet av material som finns inom de närmaste åren med minimering av transportavstånd.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har i allt väsentligt vidhållit den bedömning som miljöprövningsdelegationen gjort.

INKOMNA YTTRANDEN

Miljönämnden

Miljönämnden har vidhållit vid sin tidigare bedömning att tillstånd inte ska ges för täktverksamhet på sökt plats. Nämnden har anfört bl.a. följande. I kommunens norra del finns ett relativt omfattande antal täkter och det pågår även andra ansökningar eller prövningar för utökning eller nyetablering av sådana verksamheter. Av detta skäl är det viktigt att utökade och nya täkter etableras på ett sådant sätt att intrång i naturmiljön och rekreationsområden för det rörliga friluftslivet minimeras. Detta

framgår även av kommunens översiktsplan (ÖP), som anger kommunens avsikter med användandet av markresurserna. I aktuellt område ska stor försiktighet råda mot nya exploateringsföretag. Täkter kan övervägas endast i lägen där begränsade konflikter avseende markanvändning inte finns på plats och ingreppet i naturmiljön inte är omfattande.

Det ska förtydligas att det inte finns någon beviljad miljöprövning för planerad motorbana med bygglov. En motorbana ska prövas som miljöfarlig verksamhet med beteckningen C enligt miljöprövningsförordningen (2013:251).

Malung-Sälens Naturskyddsförening (föreningen)

Länsstyrelsens beslut är väl motiverat och ligger i linje med nämndens bedömning. Föreningen håller med om att något förslag till alternativ placering inte redovisats. Detta eftersom Besparingsskog är en stor markägare i området. Den sökta bergtäkten ligger i ett område som i ÖP betecknas Västra Randområdet, D2, som i sin tur ligger inom ett större område utpekade som riksintresse för turism och rekreation, Fjällvärlden från Transtrand till Treriksröset. Området gränsar till Norra Transtrandsfjällens naturreservat, tillika Natura-2000 område. Västra Randområdet är att betrakta som en buffertzona till naturreservatet varför det ska råda stor försiktighet med nya exploateringsföretag/nya täkter. I exponerade områden bör hyggesstorlekarna begränsas.

I närområdet finns redan två täkter och markägarna bedriver storskaligt skogsbruk utan någon synbar anpassning. I området förekommer således redan avvikelser från skrivningen i ÖP. Vidare finns det planer även för en motorbana.

Vid ansökan om motorbana angavs att området inte var opåverkat därför att det fanns bergtäkter i närheten. Vid ansökan om täkten angavs att bygglov för en större motorbana beviljats och att området därför inte var opåverkat. Föreningen har inte fått yttra sig över bygglovet och begär därför en omprövning.

Det är provocerande att exploatörer vill använda tidigare avvikelser från ÖP till att rättfärdiga nya avvikelser. Man bör utgå ifrån att Västra Randområdet fortfarande har betydande naturvärden och att området framför allt ska fortsätta att utgöra en buffertzona mot närliggande naturvårdsområde varför redan beviljade exploateringar är tillräckliga. Den nya tåkten ska alltså inte tillåtas.

Det har även kommit in ett yttrande från **Naturskyddsföreningen i Dalarna**, daterat den 14 december 2015. Yttrandet avser ett ärende rörande bygglov för ett aktivitetscentrum i närheten av den planerade tåkten.

HANDLÄGGNINGEN I MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde med syn på platsen för den ansökta tåkten. Domstolen har kungjort tid och plats för sammanträdet och gett tillfälle att lämna synpunkter på överklagandet.

Vid sammanträdet i målet har viss kompletterande skriftlig utredning getts in bestående av kartor och stenanalysrapporter.

DOMSKÄL

Prövningens omfattning

Målet gäller etablering av en ny berg- och moräntäkt i nordvästra delen av Lilla Moberget i Malung-Sälens kommun. Miljöprövningsdelegationen har avslagit Besparingsskogs ansökan om tillstånd. Mark- och miljödomstolen har därmed i första hand att pröva om den ansökta täktverksamheten är tillåtlig vid en prövning enligt miljöbalken. Om verksamheten bedöms tillåtlig uppkommer frågan om mark- och miljödomstolen också ska ge tillstånd till verksamheten eller om det med hänsyn till instansordningens princip är lämpligt att målet återförvisas till miljöprövningsdelegationen för att bestämma bl.a. villkor för verksamheten.

Malung-Sälens Naturskyddsförening har uppgett att föreningen inte fått yttra sig över en ansökan om bygglov avseende en närbelägen motorbana och därför begärt omprövning av bygglovet. Mark- och miljödomstolen finner att någon sådan omprövning inte kan ske inom ramen för detta mål.

Rättslig reglering

Tillämpliga bestämmelser

För en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Bestämmelserna om hushållning i 3 och 4 kap. miljöbalken är tillämpliga vid denna prövning (2 kap. 6 § miljöbalken).

Kravet på val av plats gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder (2 kap. 7 § miljöbalken).

Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företrädare ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken).

Den planerade täkten ligger inom det område från Transtrandsfjällen i söder till Treriksröset där turismens och friluftslivets intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag. Täktverksamheten får komma till stånd endast om det inte möter något hinder enligt 4 kap. 2 § miljöbalken och det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Länsstyrelsen har bedömt att verksamheten kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. I ett sådant fall ska miljökonsekvensbeskrivningen alltid innehålla de uppgifter som räknas upp i fem punkter i 6 kap. 7 § andra stycket miljöbalken. I fjärde punkten anges att miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla en redovisning av alternativa platser, om sådana är möjliga, samt alternativa utformningar tillsammans med dels en motivering varför ett visst alternativ har valts, dels en beskrivning av konsekvenserna av att verksamheten inte kommer till stånd.

Rättspraxis

I det följande redovisas några avgöranden från Mark- och miljööverdomstolen som rör lokaliseringsprövning av bl.a. bergtäkter.

I rättsfallet MÖD 2001:38 fann Miljööverdomstolen vid lokaliseringsbedömningen att det ansökta företaget avseende två vindkraftverk skulle medföra en betydande påverkan på landskapsbilden i ett område med starka bevarandebestånden och med stor konkurrens om marken. Både kommunen och länsstyrelsen hade avstyrkt bifall till ansökan. Enligt domstolen var det i en sådan situation ett oavvisligt krav att ansökan innehåller utredning om alternativa lokaliseringar.

Det finns några vägledande avgöranden som framhåller betydelsen av att det på den aktuella platsen finns bergmaterial av en viss kvalitet som det finns behov av (se MÖD 2000:24, MÖD 2003:108). I det senare rättsfallet framhöll Miljööverdomstolen att det av utredningen framgick att stenmaterialet i tälten hade hög hårdhet och därför kunde användas till vägbeläggningar i högtrafikerade områden där kraven på slitstyrka är höga. Det förelåg inte någon utredning som visade att befintliga tälten i regionen kunde tillgodose behovet av stenmaterial av samma hårdhet.

I ett annat avgörande av Mark- och miljööverdomstolen prövades om tillstånd skulle ges till en berg- och moräntäkt belägen inom ett område som utpekats som riksintresse för friluftsliv och naturvård och som låg i anslutning till Skuleskogens

nationalpark och ett Natura 2000-område (dom den 28 september 2012 i mål M 497-12). Domstolen angav bl.a. följande. Lagstiftaren har i fråga om bergtäkter konstaterat att det finns goda möjligheter att överväga alternativa lokaliseringar. Om det material som ska utvinnas kan ersättas med andra täkter eller om det finns andra närbelägna områden som skulle vara bättre att exploatera kan lokaliseringen bedömas som olämplig. Förhållandena är sådana att det måste ställas höga krav på att behovet av material med önskad kvalitet inte på ett tillfredsställande sätt kan erhållas på annan plats och att det aktuella området är särskilt lämpat för ändamålet. Vid avvägningen kunde det, när det var fråga om sådana stora värden som i det aktuella området, vara möjligt att man måste acceptera något längre transportavstånd än som annars skulle vara godtagbart. Det hade inte redovisats någon närmare beskrivning av var önskad kvalitet på berggrund i kombination med morän finns och vilka transportavstånd som uppkommer till avsättningsområdet från sådana lokaliseringar. Mot bakgrund av de starka motstående allmänna intressena var det inte klarlagt att nyetablering av en täkt på den ansökta platsen är den lämpligaste användningen av markområdet.

En aktuell och välunderbyggd översiktsplan har stor betydelse när det gäller bedömningen av lämplig plats för en tillståndspliktig verksamhet (se t.ex. MÖD 2008:41 och MÖD 2009:32). En översiktsplan är dock inte bindande för enskilda och tillåtlighetsprövningen görs mot miljöbalkens bestämmelser.

I ett annat fall har Mark- och miljööverdomstolen funnit att det vid etablering av en ny täkt krävs en noggrann lokaliseringsutredning. Domstolen anförde att ju större risken är för att motstående intressen ska påverkas, desto större är kraven på utredningens omfattning och kvalitet (dom den 21 mars 2014 i mål M 3113-13).

Miljökonsekvensbeskrivningen

I ansökan ingår en teknisk beskrivning och en miljökonsekvensbeskrivning.

Mark- och miljödomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen, med de kompletteringar som gjorts under den skriftliga handläggningen och sammanträdet, har ett sådant innehåll att den uppfyller de krav som följer av 6 kap. miljöbalken. Det finns därför förutsättningar att godkänna miljökonsekvensbeskrivningen.

Utredningen i mark- och miljödomstolen

Ansökan har förtydligats och kompletterats i vissa delar i mark- och miljödomstolen. Besparingsskog har närmare redovisat vilka behov som finns av berg- och moränmaterial och vilken utredning som gjorts avseende alternativa platser för en täktverksamhet. En karta har getts in över det område som inventerats för alternativa platser. I en annan karta har redovisats det område inom vilket Besparingsskog ansvarar för underhåll av vägar. Vid sammanträdet har Besparingsskog redovisat resultatet av tester avseende kulkvarnsvärde efter att materialprover tagits på platsen för tåkten. Besparingsskog har också i ett sent skede gett in en berggrundskarta med uppgifter om förekomsten av kvartsit i ett område i västra delen av Malung-Sälens kommun.

Val av plats

Miljöprövningsdelegationens beslut

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att miljöprövningsdelegationen som skäl för att avslå ansökan om tillstånd till berg- och moräntäkt anfört att verksamheten kan medföra påtaglig skada på landskapsbilden och riksintresset för friluftsliv och att lokaliseringskravet i 2 kap. 6 § miljöbalken därmed inte är uppfyllt. Som skäl för beslutet har också anförts att behovet av material torde kunna tillgodoses av redan tillståndsgivna täkter i närområdet och att hushållningskravet i 2 kap. 5 § miljöbalken därför inte är uppfyllt.

Länsstyrelsens och nämndernas inställning

Länsstyrelsen och miljönämnden har motsatt sig att tillstånd lämnas enligt ansökan. Myndigheterna har ansett att Besparingsskog, även med hänsyn till den komplettering som gjorts i mark- och miljödomstolen, inte i tillräcklig utsträckning redovisat alternativa platser för en berg- och moräntäkt. Miljönämnden har menat att det finns ett tiotal täkter i ett större område i kommunen som är tillräckliga för att täcka det behov av material som finns med hänsyn till bl.a. anläggandet av en flygplats med tillhörande transportvägar. Båda myndigheterna vidhåller att den ansökta täkten innebär en påtaglig skada på landskapsbilden och därmed även på riksintresset för turism och friluftsliv enligt 4 kap. 2 § miljöbalken.

Byggnadsnämnden har som tidigare ställt sig tveksam till verksamheten.

Krav på lokaliseringsutredningen

Omständigheterna i detta fall är sådana att det enligt mark- och miljödomstolens mening behövs en förhållandevis noggrann lokaliseringsutredning. Området utgör inte en del av de fjällområden som frekvent används för främst det rörliga friluftslivet och det har inte heller framkommit att området används för rekreation. Den ansökta verksamheten skulle dock innebära ett betydande ingrepp i en orörd naturmiljö som är en del av det fjällområde som omfattas av riksintresse för turism och friluftsliv. Att en begränsad täktverksamhet bedrivits i norra delen av Lilla Moberget ändrar inte den bedömningen. Förhållandevis höga krav bör alltså ställas på att redovisa alternativa platser, med underlag om behovet av materialet och vilken kvalitet som behövs för olika ändamål.

Utredning om behovet av material och alternativa lokaliseringar

Av utredningen i målet framgår följande om behovet av material och alternativa lokaliseringar.

Den miljökonsekvensbeskrivning som gavs in med ansökan omfattar 15 sidor. I avsnitt 2.1 redovisas vissa uppgifter om behovet av material från täkten. Materialet kommer att användas för flera olika behov, nämligen för egna vägbyggnationer, för utbyggnad av en flygplats med tillhörande anläggningar och vägar, för ett eventuellt köpcentrum nära flygplatsen, för ombyggnation av väg 66 och 1053 samt eventuellt för ett aktivitetscentrum.

Besparingsskog har i mark- och miljödomstolen uppgett följande om behovet av materialet.

- För Sälen-Trysil Airport behövs preliminärt minst 400 000 ton avseende tre delar – landningsbana med tillhörande byggnader, byggande av handelscenter och affärsområde samt ombyggnation av väg till flygplatsen. För åren 2016–2017 behövs 200 000 ton.
- För det egna vägnätet behövs årligen 10 000 ton för underhåll och nybyggnation av skogsbilvägar.
- För motorbanor och aktivitetscenter behövs inledningsvis 25 000 ton avseende en tävlingsbana. Behovet av material för byggnation av hus m.m. är svårt att uppskatta.
- För byggnation av hus i två tomtområden i Hundfjället-Tandådalen om vardera cirka 30 tomter är behovet av material svårt att uppskatta.

Angående materialets kvalitet anges i avsnitt 2.1 i miljökonsekvensbeskrivningen att det i täkten finns kvartsitisk mosten/sandsten med hög hårdhet och att den genom sina egenskaper är mycket lämpad för användning i aktuella byggnadsprojekt. I avsnitt 4.3 anges att materialet är mycket lämpligt för t.ex. tillverkning av höghållfast betong eller vid tillverkning av asfalt till slitlager för vägbeläggningar på vägar med mycket trafik. I en samrådshandling anges att bergarten genom sin hårdhet och andra egenskaper är mycket användbar i nästan alla aktuella byggnadsprojekt i området. Det anges även att moräntäcket efter visst sorteringsarbete kan användas vid Besparingsskogs vägbyggen på egen mark i närområdet.

Besparingsskog har i mark- och miljödomstolen förtydligat att bergarten är lämpad för anläggande av landningsbana och andra anläggningar för flygplatsen. Vidare har Besparingsskog vid sammanträdet förtydligat att tolv prover tagits från täktplatsen och sänts till Svevia för analys. Besparingsskog har gett in ett par rapporter från Svevia som redovisar resultatet av två av analyserna, vilka visar ett kulkvarnsvärde om 6,7 respektive 8,0 enligt nordiska kulkvarnsmetoden.

Angående alternativa lokaliseringar anges i avsnitt 2.2 i miljökonsekvensbeskrivningen att platsen i första hand är vald för att kunna bryta ett högvärdigt och användbart bergmaterial, att området ligger bra till i förhållande till nuvarande kommande behov i området samt att ett alternativ är att förlägga täkten cirka 500 meter längre söderut. Denna plats har bedömts vara sämre med hänsyn till att den är närmare befintlig bebyggelse och att det finns skyddsvärda växtarter där.

Besparingsskog har i mark- och miljödomstolen hänvisat till en karta som visar vilket område som inventerats för alternativa platser och anfört följande. Inventeringen har gjorts med fältbesök på tänkbara platser utifrån den information de har i ett dataregister över bl.a. värdefulla naturområden och den lokalkännedom som finns hos deras personal. Underlaget har bedömts ge en tydlig bild av att det inventerade området är flackt och innehåller få områden där bergtäkt är möjlig. Det inventerade området omfattar cirka 5 500 hektar. Avgränsningen har gjorts med hänsyn till vad som bedömts som ett rimligt transportavstånd till de platser som har behov av materialet. Besparingsskog har vidare uppgett att stora områden inom Besparingsskog s:1 söder om det inventerade området inte bedömts möjliga för bergtäkt på grund av att områden är för flacka.

Slutligen har Besparingsskog gett in en berggrundskarta med uppgifter om förekomsten av kvartsit i ett område i västra delen av Malung-Sälens kommun. Besparingsskog har vidare anfört följande. Det ytmässigt dominerande området utgörs av s.k. Dalasandsten, en relativt porös bergart som kan innehålla lager eller områden av tätare material. I vissa lager förekommer kvartsit som har tillräcklig hårdhet för asfalt- och betongframställning. Av berggrundskartan framgår att

kvartsit förekommer vid Lilla Moberget men inte vid Stora Moberget. Markeringar av kvartsitförekomst saknas inom andra närområden till de kommande exploateringarna.

Är kravet på lokaliseringsutredning uppfyllt?

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Besparingsskog inte har redovisat en samlad lokaliseringsutredning som kan läggas till grund för en bedömning av om kraven på redovisning av alternativa platser är uppfyllda. Det är otillfredsställande att Besparingsskog först efter frågor från domstolen och så sent som vid sammanträdet lämnat uppgifter som har betydelse för prövningen. I sammanhanget noteras att Besparingsskog på ett alltför kortfattat sätt svarat på en begäran från miljöprövningsdelegationen om att komplettera ansökan med bl.a. en redogörelse för vilka alternativa lokaliseringar som utretts. Allt detta har försvårat prövningen av ansökan om täkttillstånd. Trots detta är omständigheterna i målet inte sådana att målet ska återförvisas i dess helhet till miljöprövningsdelegationen med hänvisning till instansordningens princip.

Miljönämnden har menat att befintliga täkter är tillräckliga för att täcka det behov av material som finns med hänsyn till bl.a. anläggandet av en flygplats. Som svar på detta har Besparingsskog anfört att befintliga täkter, inklusive Stora Moberget och Trekojan söder om Rörbäcksnäs, inte kan tillgodose behovet av material av sådan kvalitet (kvartsit) som finns vid Lilla Moberget. Länsstyrelsen har vid sammanträdet, på frågor från mark- och miljödomstolen, inte lämnat några närmare uppgifter om kvaliteten på bergmaterial från andra täkter i området. Det har inte heller framkommit att det finns en plan för försörjning av bergmaterial inom länet och Malung-Sälens kommun. Med hänsyn till bl.a. den ingivna berggrundskartan saknar mark- och miljödomstolen skäl att ifrågasätta Besparingsskogs uppgift om att det även i ett större område inte finns någon täkt som kan tillgodose behovet av material av den önskade kvaliteten (kvartsit).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Besparingsskog sammantaget har redovisat ett förhållandevis stort antal uppgifter om behovet av materialet, materialets kvalitet och dess användningsområden samt alternativa lokaliseringar. Trots de påtalade bristerna får underlaget anses ha ett sådant innehåll att lokaliseringsutredningen uppfyller de förhållandevis höga krav som bör ställas i detta fall.

Vid den bedömningen beaktas särskilt att Besparingsskog har inventerat ett område om 5 500 hektar, att tolv prover från tälkten har analyserats enligt en beprövad metod och att hänsyn också tagits till en bergartskarta i ett stort område i kommunens västra delar. Bergartskartan, som är ett utdrag från ett omfattande underlag från SGU, ger stöd för att det i ett stort område är svårt att finna andra platser där ett bergmaterial av motsvarande kvalitet kan brytas och transporteras till de planerade mottagningsplatserna på ett effektivt sätt.

Bedömning av valet av plats

Av utredningen framgår att det finns tälkten i ett större område omkring de exploateringar som enligt ansökan har behov av tälktmaterial. Det finns en bergtälkt vid Stora Moberget som nyligen fått tillstånd och det finns en begränsad mängd material kvar att ta ut i tälkten vid Trekojan söder om Rörbäcksnäs. Andra tälkten finns på betydligt längre avstånd från den planerade flygplatsen och dess närområde.

Besparingsskog har dock visat att materialet i Lilla Moberget har en hög kvalitet (kvartsit) och att det finns ett behov av betydande mängder av tälktmaterialet vid anläggande av Sälen-Trysil Airport med tillhörande anläggningar och vägar. Utredningen i form av bl.a. berggrundskartan ger stöd för att ett material av denna kvalitet (kvartsit) inte på ett tillfredsställande sätt kan erhållas på en annan plats. Förekomsten av andra tälkten utgör enligt mark- och miljödomstolens mening inte skäl att avslå ansökan om tillstånd i detta fall.

Det har inte framkommit att det finns några särskilda naturvärden på platsen. Länsstyrelsen och nämnderna har inte heller ansett att täktens påverkan på naturvärdena är skäl för att neka tillstånd till täkten. Mark- och miljödomstolen bedömer att verksamheten inte kommer att leda till skada på någon skyddad djur- eller växtart. Det aktuella området omfattas vidare inte av något skydd enligt 7 kap. miljöbalken.

Nyetablering av en bergtäkt innebär oundvikligen ett betydande ingrepp i naturmiljön och en påverkan på landskapsbilden. Denna påverkan på landskapsbilden utgör en skada på de naturvärden som skyddas genom riksintresset för fjällvärlden enligt 4 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken. Det har dock inte framkommit annat än att påverkan på turismen och friluftslivet kommer att vara mycket liten. Sammantaget kan täktverksamheten inte anses utgöra en påtaglig skada på riksintresset i den mening som avses i bestämmelserna.

I kommunens översiktsplan anges följande rekommendationer för Västra Randområdet, där den planerade täkten är belägen:

Stor försiktighet med nya exploateringsföretag. Restriktivitet råder mot nya täkter. Täkter kan endast övervägas i lägen där begränsade konflikter finns med förekommande rekreations- och naturvärden.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det vid den valda platsen endast blir fråga om begränsade konflikter med rekreations- och naturvärden och att det som anges i översiktsplanen inte hindrar den ansökta täktverksamheten.

Vid en samlad bedömning får den aktuella platsen anses vara väl vald med hänsyn till de behov av täktmaterial som redovisats i målet. Platsen vid Lilla Moberget är i dag i allt väsentligt orörd men det bör också beaktas att en betydande exploatering är aktuell genom en utbyggnad av en mycket närbelägen flygplats och att det finns en täktverksamhet vid Stora Moberget. Transportavstånden kommer att vara korta. Verksamheten i täkten kommer att ha endast en liten påverkan på bostäder. Täktmaterial i form av kvartsit har hög kvalitet och kan användas för ett flertal ändamål i närheten av täkten. Platsen skiljs vidare topografiskt från de områden

kring Tandådalen som i hög utsträckning utnyttjas för rekreation och rörligt friluftsliv.

På grund av det anförda bedömer mark- och miljödomstolen att den valda platsen för en täktverksamhet uppfyller kravet på att den ska vara lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Övriga hänsynsregler m.m.

Maserfrakt, som enligt Besparingsskog kommer att bedriva verksamheten, bedöms uppfylla de krav på kunskap som följer av 2 kap. 2 § miljöbalken.

Besparingsskog har redovisat skyddsåtgärder, begränsningar och andra försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Mark- och miljödomstolen bedömer, särskilt med beaktande av att avstånden till bostadsbebyggelse är förhållandevis stora, att det finns förutsättningar att besluta om villkor för verksamheten som gör att de krav som följer av 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken är uppfyllda.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Besparingsskog har medgett att man vid efterbehandling kommer att ha en släntlutning om 5:2 för att anpassa täkten till omgivningen. Besparingsskog har också godtagit bl.a. villkor om stängsel och att gransumpskogen väster om täkten bevaras.

Mark- och miljödomstolen bedömer, med hänvisning till vad som anförts ovan om behovet av täktmaterial och materialets kvalitet, att verksamheten uppfyller kravet om hushållning med råvaror och energi i 2 kap. 5 § miljöbalken.

Det har inte framkommit skäl att begränsa de mängder material som enligt ansökan avses att brytas i täkten. En tillståndstid om 20 år bedöms rimlig i detta fall.

Mark- och miljödomstolen finner att det inte heller i övrigt framkommit något hinder mot täktverksamheten vid en prövning enligt miljöbalken.

Slutsats om tillåtligheten

Mark- och miljödomstolen kommer sammanfattningsvis fram till att den ansökta täktverksamheten är tillåtlig vid en prövning enligt miljöbalken.

Fortsatt prövning i miljöprövningsdelegationen

Länsstyrelsen och nämnderna har bedömt att, om verksamheten bedöms tillåtlig, målet bör återförvisas till miljöprövningsdelegationen för prövning av vilka närmare villkor som ska gälla för verksamheten.

Mark- och miljödomstolen finner det inte lämpligt att som andra instans ta ställning till de närmare villkor som ska gälla för verksamheten, inklusive vilken säkerhet som ska ställas för kostnaderna för avhjälpande av miljöskada och andra återställningsåtgärder. Målet ska därför återförvisas till miljöprövningsdelegationen för meddelande av tillstånd och villkor.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 17 juni 2016. Prövningstillstånd krävs.

Anders Lillienau

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har rådmannen Anders Lillienau, tekniska rådet Ola Lindstrand och de särskilda ledamöterna Agneta Melin och Olle Bergfors deltagit.